

मिसम्याचसम्बन्धी आधारभूत जानकारी

मिसम्याच के हो ?

कुनै करदाताले आय विवरणको अनुसूची-१३ मा भरेको र आफूले कारोबार गर्ने (विक्रेता, क्रेता, साहु, आसामी) ले बुझाएको विवरण फरक परेमा त्यसलाई मिसम्याच भनिन्छ। अनुसूची-१३ मा वार्षिक एक लाखभन्दा (एकै वा पटक/पटक गरी) रुपियाँभन्दा बढी कारोबार (खरिद वा बिक्री) गरेका पार्टी र वर्षान्तमा कसैसँग एक लाख रुपियाँभन्दा बढी लिएको वा दिएको भएमा सो विवरण भर्नुपर्दछ। कारोबार गरेका दुवै पक्षले पेस गरेको विवरण एउटै नभएमा त्यसलाई मिसम्याचमा परेको भनिन्छ।

मिसम्याचले कर दायित्व सिर्जना गर्छः

मिसम्याचले कर दायित्व सिर्जना गर्छ नै भन्ने हुँदैन तर करदाताले पेस गरेको विवरण सही छ कि छैन भनेर छुट्याउन मिसम्याचले धेरै हदसम्म सहयोग गर्दछ। जस्तो कुनै करदाताले कुनै पार्टीबाट वर्षभरिमा दश लाख रुपियाँ बराबरको खरिद गरेको विवरण अनुसूची-१३ भर्नुभयो तर उक्त पार्टीले त्यस अनुरूप बिक्री भएको विवरण नदेखाएमा मिसम्याच हुन जान्छ। यहाँ दुई किसिमको जोखिम हुन्छ। एक विक्रेताले बिक्री लुकाएको हुन सक्छ या क्रेताले नै नभएको खरिद देखाएर नाफा घटायो। यसमा थप अनुसन्धान गरी गल्ती गर्नेलाई कानूनअनुसार कारवाही गर्ने प्रावधान छ। त्यसैले करदाताले भरेको विवरण सही छ भने मिसम्याचले अतिरिक्त कर दायित्व सिर्जना गर्छ नै भन्ने हुँदैन तर अनुसन्धान गर्दा फेला पऱ्यो भने जरिवानासहित कर तिर्नुपर्ने अवस्था आउँछ।

मिसम्याचले कति कर दायित्व सिर्जना हुन्छ ?

फरक परेको (नदेखाइएको) रकममा व्यवसायलाई लाग्ने दरले आयकर निर्धारण गरिन्छ भने आम्दानी लुकाएवापत पनि ५० देखि शतप्रतिशतसम्म जरिवाना र ब्याज तिर्नुपर्ने हुन्छ। यदि कुनै व्यवसाय मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट) मा समेत दर्ता छ भने बिक्री मूल्यमा भ्याटसमेत छलिएको मानिनेछ र उक्त बिक्री मूल्यको १३ प्रतिशत भ्याट, शतप्रतिशत जरिवाना एवम् वार्षिक १५ प्रतिशतका दरले ब्याज जोडेर कर कार्यालयले असुल गर्नेछ। यद्यपि मिसम्याच देखिनेबित्तिकै कर दायित्व सिर्जना हुने होइन। त्यसका लागि करदाताले तथ्यपरक रूपमा आफू सही छु भनेर प्रमाणित गर्नुपर्ने हुन्छ।

मिसम्याचबाट कसरी बच्ने?

मिस म्याचबाट बच्न आर्थिक वर्ष सकिएपछि सबै पार्टीबाट कारोबारको समर्थन पत्र (कन्फरमेसन लेटर) लिन सकिन्छ। त्यसबाट बितेको वर्ष हरेक पार्टीसँग कतिको कारोबार भयो र वर्षान्तमा लिनु/दिनु कति छ भन्ने विवरण अद्यावधिक गर्न सकिन्छ। त्यसको आधारमा आफ्नो कारोबारमा कुनै हिसाब राख्न गल्ती भए सच्याउन समेत सकिन्छ। त्यसपछि अनुसूची-१३ भर्दा सोही सच्याएको विवरण हालेमा मिसम्याच पर्ने सम्भावना न्यून हुन्छ।

मिसम्याच परेमा के गर्ने ?

आफ्ना प्रमाणहरू सुरक्षित राख्नुपर्छ। यदि पार्टीबाट समर्थन पत्र लिइएको छ भने त्यो बलियो प्रमाण बन्न सक्छ। सम्बन्धित कारोबारको प्रमाणको खोजी भएमा त्यही समर्थन पत्र पेस गर्न सकिन्छ। समर्थन पत्र नलिएका खण्डमा उपलब्ध अन्य प्रमाणको साथ बीजकको प्रति पेस गर्न सकिन्छ।

अनुसूची-१३ भर्दा गल्ती भए के गर्ने ?

यदि आफूले अनुसूची भर्दा गल्ती भयो वा कसैको कारोबार हाल्न छुट भएमा कर कार्यालयबाट सोधनी हुनेबित्तिकै आफूसँग भएको प्रमाण, सही सूचना र तथ्य उपलब्ध गराउनुपर्छ। आफूले उपलब्ध गराएको सूचना पुष्टि गर्ने प्रमाण

(पार्टी समर्थन पत्र, बीजक, भुक्तानी गरेको नगदी रसिद आदि) जुटाउन सकेमा विवरण प्रविष्टि गर्दा भएको गल्तीको जिकिरलाई पुष्टि गर्न सघाउँछ।

पेस गरिसकेको अनुसूची-१३ सच्याउन मिल्छ ?

नेपालको प्रचलित कर कानुनले एक पटक विवरण पेस गरिसकेपछि सच्याउने अधिकार दिएको छैन। यदि त्रुटिवश गलत विवरण पेस भएमा सही विवरणको प्रमाणसहित कार्यालयमा उपस्थित भई पेस गर्नुपर्छ।

मिसम्याच देखिएपछि प्रमाण पेस गर्न नसके के हुन्छ ?

व्यवसायको मिसम्याच देखिएपछि आफूले पेस गरेको विवरण साँचो र अर्को पार्टीको विवरण झुठो हो भनेर प्रमाणित गर्न नसके कार्यालयले सबै रकमलाई आम्दानी मानेर त्यसमा लाग्ने कर, जरिवाना र ब्याजसमेत असुल गर्न सक्छ।

पार्टीसँगको कारोबार रकम कसरी सजिलै पत्ता लगाउने ?

यदि व्यवसाय सानो भए कुनै पार्टीसँगको कारोबार रकम पत्ता लगाउन गाह्रो पर्दैन तर कारोबार रकम ठुलो भए (एकै पटक वा पटक पटक गरेर एकलाख कटेमा) कुल रकम पत्ता लगाउन निकै गाह्रो पर्छ। कारोबार रकम निकाले पनि छुट्टने सम्भावना धेरै हुन्छ। त्यस्तो जोखिमबाट बच्न दोहोर्न्याएर खरिद गर्ने पार्टीबाट किन्दा सोझै खर्च लेखेर भुक्तानी नगरी पहिला भौचरमा खरिद देखाई सो पार्टीलाई तिर्नुपर्ने दायित्व लेखेमा मात्र उक्त पार्टीलाई भुक्तानी गर्नु उपयुक्त हुन्छ। यसो हुदाँ वर्षभरिको उक्त पार्टीसँगको कुल कारोबार रकम एकै स्थानमा सजिलै देखिन्छ, कुनै झन्झट हुँदैन।

मिसम्याचबाट बचेर सुरक्षित कारोबार कसरी गर्ने ?

सुरक्षित कारोबार गर्न र नक्कली बीजकको जोखिमबाट बच्न भने सकेसम्म एकाउन्ट पेथी चेकबाट मात्र लेनदेन गर्न सकिन्छ। आयकर ऐनमा ५० हजार रुपियाँभन्दा बढीको रकम नगदबाट भुक्तानी गर्दा उक्त खर्च करका लागि अमान्य हुने उल्लेख छ। चेकबाट भुक्तानी गर्दा पनि व्यक्तिको नाममा नकाटी सम्बन्धित पार्टी (व्यावसायिक फर्म) को नाममा मात्र चेक जारी गर्नुपर्छ। टिडिएस काटेर भुक्तानी गर्ने र इटिडिएस गर्नुपर्छ। ठुलो कारोबार भएमा करार गरेर मात्र खरिद/बिक्री गर्ने बानी बसाल्नुपर्छ। प्यान बिल र भ्याट बिलबाट मात्र कारोबार गर्नुपर्छ।

(सङ्कलन: तिलकराज बोगटी, कर अधिकृत)